

Sborník Jihočeského muzea v Českých Budějovicích Přírodní vědy

Acta Musei Bohemiae Meridionalis in České Budějovice – Scientiae naturales

Sbor. Jihočes. Muz. v Čes. Budějovicích, Přír. vědy	49	101 – 103	2009
---	----	-----------	------

Mravenci dvou chráněných území v jižních Čechách Ants of two protected areas in the South Bohemia

Pavel PECH

Přírodovědecká fakulta, Jihočeská universita

Abstract. 27 species of ants were found in a Natural Monument Nerestské lomy, whereas 14 species occurred in a Natural Reserve Kuřidlo only. Two interesting species were found: *Ponera coarctata* in Nerestský lom and *Lasius psammophilus* in Kuřidlo.

Key words: Formicidae, inventarisatio, faunistic record

Abstrakt. Při inventarizaci mravenců jsem na území PP Nerestský lom našel 27 druhů, zatímco v PR Kuřidlo pouze 14 druhů. Zajímavými nálezy je *Ponera coarctata* z PP Nerestský lom a *Lasius psammophilus* z lesní světliny v PR Kuřidlo.

Klíčová slova: Formicidon, inventarisace, faunistický záznam

Úvod

V rámci inventarizací chráněných území jsem v roce 2008 zjišťoval myrmekofaunu v PP Nerestský lom a PR Kuřidlo.

Lokality a metodika sběru

PŘÍRODNÍ PAMÁTKA NERESTSKÝ LOM

Komplex tří opuštěných vápencových lomů 0,8 km jihovýchodně od obce Horosedly (okres Písek, 460-483 m.n.m., GPS souřadnice 49°30'29"N, 14°4'5"E, faunistický čtverec 6450c) – jednoho velkého a dvou malých. Na dně jednoho z malých lomů je rákosina s jezírkem, periodické kaluže a tůňky se objevují také ve velkém lomu. V lomech roste několik stromů, především vrb a osik, podrost je z velké části nezapojený. Na horním okraji se vyskytují teplomilné travinobylinné porosty svazu *Bromion erecti* s dominující válečkou prapořitou (*Brachypodium pinatum*). Celková rozloha je 5, 57 ha.

PR KUŘIDLO

Zbytky smíšeného lesního porostu na vrchu Kuřidlo 2 km severozápadně od Strakonice (okres Strakonice, 465-546 m.n.m., GPS souřadnice 49°16'22"N, 13°52'35"E, faunistický čtverec 6749a). Podkladem je erlan až amfibol-pyroxenický kvarcit a biotitická sillimanit- biotitická pararula. Jižní svah je porostlý smíšeným lesem (především dubem, lípou a borovicí) s místy silným keřovým

patrem (hloh, líska, svída, brslen), na světlých místech dominuje v bylinném patře válečka prapořitá (*Brachypodium pinatum*). Na severním svahu se nachází monokultura smrku a dvě větší paseky). Celková rozloha je 8,74 ha.

Podrobnější popisy lokalit uvádí Albrecht a kol. (2003).

Mravence jsem sbíral ručně (většinou přímo z hnízd), tuto metodu jsem doplnil sběrem pomocí zemních pastí a smýkáním. Není-li uvedeno jinak, vše lgt., det. et coll. Pech.

Výsledky a diskuse

V obou chráněných územích jsme našli celkem 32 druhů mravenců. Značně druhově bohatší je PP Nerestský lom se 27 druhů, v PR Kuřidlo se vyskytuje pouze 14 druhů (Tabulka 1.).

Vysoká druhová bohatost PP Nerestský lom vyplývá především z velmi různorodých prostředí, která se na území přírodní památky vyskytují. Početně naprosto dominují druhy krátkých vypražených trávníků, skal a obnažených půd (*Lasius emarginatus*, *L. psammophilus*, *M. rugulosa*, *Temnothorax tuberum*, *T. nigriceps*, *Tetramorium* sp.), ale přítomny jsou i druhy vlhko- a chladnomilné (*Lasius platythorax*, *Myrmica scabrinodis*, *M. ruginodis*, *M. lobicornis*) a druhy parků a světlých lesů (např. *Dolichoderus quadripunctatus*, *Lasius brunneus*, *Temnothorax parvulus*). Bližší informace o ekologických nárocích nalezených druhů uvádím v tabulce. Nález *Ponera coarctata* je poměrně neobvyklý; tento druh je nalézán vzácně, protože jeho kolonie jsou malé, nalézají se dost hluboko v zemi a dělnice nevystupují na povrch. Uvedený nález učinil R. Hrdlička, který mě na lokalitu doprovázel, ve vzorku hlíny z horního okraje velkého lomu. Dalším zajímavým nálezem je druh *Lasius emarginatus*, který je sice velmi hojný v lidských sídlech, v přírodě je ale poměrně vzácný a je vázán především na teplé osluněné skály s řídkou vegetací.

Myrmekofauna PR Kuřidlo se skládá především z běžných lesních druhů; výjimku v tomto směru představuje společenstvo mravenců na malé světlině na jižním svahu cca 20 metrů pod vrcholem Kuřidlo na samé hranici rezervace. Na tomto místě jsem (kromě *Lasius platythorax*, *Temnothorax crassispinus* a *Myrmecina graminicola*) našel druhy *Myrmica sabuleti* a *Lasius psammophilus* (det. Werner). Především nález druhého z nich je velmi překvapivý. Jedná se totiž o druh suchých otevřených biotopů, především písků a skal. Podklad na světlině je přitom pokryt poměrně vysokou vrstvou opadu a porostem válečky prapořité a celá světlina má navíc velmi malé rozměry (viz obrázek), takže je po velké části dne zastíněná. Zřejmě se jedná o poslední zbytek původní podoby jižního svahu, kdy stromové patro bylo mnohem méně zapojené a celé svah byl suchý a osluněný.

Poděkování

Petr Werner mě upozornil na přítomnost *Lasius psammophilus* v materiálu z PR Kuřidlo, s Bernhadem Seifertem jsem konzultoval myrmekofaunu na světlině PR Kuřidlo, Roman Hrdlička mi poskytl mravence ze vzorku hlíny z PP Nerestský lom a Oleg Ditrich výzkum inicioval. Všem jmenovaným děkuji.

Literatura

- SEIFERT B., 2007: Die Ameisen Mittel- und Nordeuropas. Lutra Verlags- und Vertriebsgesellschaft, Tauer, 368 pp.
- ALBRECHT J. & kol., 2003: Českokobudějovicko. In: Mackovčín P. & Sedláček M. (eds.): Chráněná území ČR, svazek VIII. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 808 pp.

Obrázky jsou v barevné příloze č. 12
Figures are in the color insert No. 12

Adresa autora: Pavel PECH
 Dolní náměstí 431
 CZ – 373 44 Zliv
 e-mail: pavelpech1@centrum.cz; Muravji2@yahoo.com

Tab. 1 Druhy mravenců zjištěné v PP Nerestský lom a PR Kuřidlo.

Tab. 1 A list of species recorded in the Natural Monument Nerestský lom and the Natural Reserve Kuřidlo

	Druh	PP Ner. lom	PR Kuřidlo	Ekologie
1	<i>Ponera coarctata</i> (Latreille, 1802)	+		OB, OT, OM, WT, t
2	<i>Dolichoderus quadripunctatus</i> (Linnaeus, 1771)	+	+	W, OB, p-c
3	<i>Camponotus ligniperda</i> (Latreille, 1802)	+	+	W, p-m
4	<i>Formica sanguinea</i> Latreille, 1798	+		O, OT, sp, p-sa
5	<i>Formica cunicularia</i> Latreille, 1798	+		OT, OB, t, p-m
6	<i>Formica fusca</i> Linnaeus, 1758	+		WT, O, t, p-sm
7	<i>Formica rufa</i> Linnaeus, 1761		+	W, p-m, sp
8	<i>Lasius flavus</i> (Fabricius, 1782)	+		O, E
9	<i>Lasius fuliginosus</i> (Latreille, 1798)	+	+	W, OB, sp, p-m
10	<i>Lasius emarginatus</i> (Olivier, 1792)	+		O, F, S, t, p-sm
11	<i>Lasius platythorax</i> (Seifert, 1991)	+	+	W, M
12	<i>Lasius niger</i> (Linnaeus, 1758)	+		E
13	<i>Lasius psammophilus</i> Seifert, 1992	+	+	OT, p-sm
14	<i>Lasius brunneus</i> (Latreille, 1798)	+	+	ar, WL, OB
15	<i>Myrmica sabuleti</i> Meinert, 1861	+	+	O, t
16	<i>Myrmica rugulosa</i> Nylander, 1849	+		OT, p-c
17	<i>Myrmica rubra</i> (Linnaeus, 1758)	+		E
18	<i>Myrmica ruginodis</i> Nylander, 1846	+	+	W, M, OM
19	<i>Myrmica lobicornis</i> Nylander, 1846	+		W, O, p-m
20	<i>Myrmica schencki</i> Viereck, 1903	+		OT, t, p-c
21	<i>Myrmica scabrinodis</i> Nylander, 1846	+		OM, M
22	<i>Leptothorax acervorum</i> (Fabricius, 1793)	+	+	W, M, OB
23	<i>Leptothorax muscorum</i> (Nylander, 1846)	+		WN
24	<i>Temnothorax unifasciatus</i> (Latreille, 1798)	+		W, O, t, p-c
25	<i>Temnothorax affinis</i> (Mayr, 1855)		+	W, p-c, ar
26	<i>Temnothorax crassispinus</i> (Karavajev, 1926)		+	W, c, p-c
27	<i>Temnothorax parvulus</i> (Schenck, 1852)	+		WL, t, p-c
28	<i>Temnothorax nigriceps</i> (Mayr, 1855)	+		OT, F, t, p-sa
29	<i>Temnothorax tuberum</i> (Fabricius, 1775)	+		OT, t, p-sa
30	<i>Tetramorium</i> sp.	+		OT, t
31	<i>Myrmecina graminicola</i> (Latreille, 1802)		+	t, p-c
32	<i>Stenamma debile</i> (Förster, 1850)		+	W, p-c

Vysvětlivky: p - planární; c - kolinní; sm - submontánní; m - montánní; sa - subalpinní; t - teplomilný; M - močály; O - otevřené biotopy; OB - polootevřené biotopy, okraje lesa atd.; OM - otevřené středně vlhké biotopy; OT - otevřené suché biotopy; F - skály; S - města a lidská sídliště; W - lesy; WL - listnaté lesy; WN - jehličnaté lesy; WT - termofilní lesy; E - eurytopní; ar - stromový; sp - sociální parazit. Podle Seifert 2007.